

S. AURELII AUGUSTINI
HIPPONENSIS EPISCOPI
DE CORREPTIONE
ET GRATIA,
AD EUMDEM VALENTINUM
ET CUM ILLO MONACHOS ADRUMETINOS,
LIBER * UNUS.

* Scriptus
ann. Chris-
ti 426. aut
427. ali-
quantò
post Pas-
cha.

Principiò dicit quanam sit catholica fides de lege, de libero arbitrio, & de gratia. Gratiam Dei per Jesum Christum eam esse docet, qua sola homines liberantur à malo, & sine qua nullum prorsus faciunt bonum, non solum monstrante ipsa quid faciendum sit, sed etiam præstante ipsa ut id cum dilectione faciant, cum iis Deus inspirationem bonæ voluntatis atque operis largiatur. Correptionem hominum malorum, qui hanc gratiam non acceperunt, nec injustam esse, cum sua voluntate mali sint; nec inutilem, tametsi fatendum est non nisi per Deum fieri ut prosit. Perseverantiam in bono magnum re vera esse Dei munus: nec tamen ideo ejus qui non perseveraverit, negligendam esse correptionem: & qui non accepto hoc dono fuerit sua voluntate relapsus in peccatum, eum non correptione tantum; sed si usque ad mortem in malo permanserit, etiam aeterna damnatione dignum esse. Cur hoc

hoc donum ille accipiat, ille non accipiat, esse inscrutabile. Ex prædestinatis nullum perire posse: ac subinde perseverantiam, quam non omnes accipiunt, qui hic filii Dei appellantur, iis omnibus dari qui verè filii sunt præscientia & prædestinatione Dei. Respondet ad quæstionem quæ de Adamo se offert, quomodo ipse non perseverando peccavit, qui perseverantiam non accepit. Ostendit tale primum ipsi datum esse adiutorium; sine quo non posset permanere si vellet, non quo fieret ut vellet: nunc verò per Christum dari, non solum sine quo permanere non possumus, etiam si velimus, verum etiam tantum ac tale, quo fiat ut velimus. Prædestinatorum, quibus proprium est hujusmodi donum, probat certum esse numerum, neque augendum, neque minuendum: & cum ignotum sit quis ad eum numerum pertineat, quis non pertineat, medicinalem correptionem adhibendam esse omnibus peccantibus, ne vel ipsi pereant, vel alios perdant. Concludit demum, nec gratia prohiberi correptionem, nec correptione negari gratiam.

I. **LECTIS** litteris vestris, Valentine **CAPUT I.**
frater dilectissime, & qui simul servitis Deo, quas per fratrem Florum, & eos qui cum illo ad nos venerunt, misit caritas vestra, egi Deo gratias, quòd vestram in Domino pacem, & in veritate consensionem, & in caritate flagrantiam vestro nobis reddito sermone cognovi. Quod autem ad subversionem quorundam apud vos molitus est inimicus, Deo miserante & ejus insidias in suorum servo-

a rum a propectum mirabili bonitate. vertente, ad hoc potius valuit, ut nulli vestrum destruerentur in pejus, sed nonnulli instruerentur in melius. Non itaque opus est omnia idemtidem retrahere, quæ sufficienter vobis pleno libro * disputata transmisimus: quem quomodo susceperitis, rescripta indicant vestra. Verumtamen semel lectum nullo modo arbitremini satis vobis innotescere potuisse. Si ergo eum fructuosissimum habere vultis, non vos pigeat relegendo habere notissimum, ut b diligentissimè sciatis quibus & qualibus quæstionibus solvendis atque sanandis, non ibi humana, sed divina occurrat auctoritas, à qua recedere non debemus, si volumus pervenire quò tendimus.

* Lib. de Gratia & libero arbitrio.

2. Dominus autem ipse non solum ostendit nobis, à quo malo declinemus, & quod bonum faciamus, quod solum potest legis litera: verum etiam adjuvat nos, ut declinemus à malo, & faciamus bonum, quod nullus potest c sine spiritu gratiæ: quæ si desit, ad hoc lex adest, ut reos faciat & occidat. Propter quod dicit Apostolus: *Littera occidit, spiritus autem vivificat.* Qui ergo legitime lege utitur, discit in ea malum & bonum, & non confidens in virtute sua confugit ad gratiam, qua præstante declinet à malo, & faciat bonum. Quis autem confugit ad gratiam, nisi cum à Domino gressus hominis diriguntur, & viam ejus volet? Ac per hoc

c De lege, Gratia, & libero arbitrio fides catholica. Psal. 36. 27.

2. Cor. 3. 6. Legitimus legis usus.

Pr. 36. 23. Desiderare gratiam initium gratiæ est.

a Aliquot MSS. profectum.
b Lovanienses corrigendum putabant, *dilucidissimè.* At MSS. Gallie & Vatican. cum antiquioribus editionibus habent, *diligentissimè.*
c Corbelensis vetustissimus codex, nisi spiritu gratiæ. Casalensis, nisi spiritu gratiæ.

hoc & desiderare auxilium gratiæ, initium gratiæ est: de quo ait ille: *Et dixi, nunc capi; hæc est immutatio dexteræ excelsi.* Liberum itaque arbitrium, & ad malum, & ad bonum faciendum confitendum est nos habere: sed in malo faciendo liber est quisque justitiæ, servusque peccati; in bono autem liber esse nullus potest, nisi fuerit liberatus ab eo qui dixit: *Si vos Filius liberaverit, tunc verè liberi eritis.* Nec ita ut, cum quisque fuerit à peccati dominatione liberatus, jam non indigeat sui liberatoris auxilio: sed ita potius, ut ab illo audiens: *Sine me nihil potestis facere;* dicat ei & ipse: *Adjutor meus esto, ne derelinquas me.* Hanc fidem, quæ sine dubio VERA, & PROPHETICA, & APOSTOLICA, & CATHOLICA FIDES est, etiam in fratre nostro Floro invenisse me gaudeo: unde hi potius corrigendi sunt, quos quidem propitio Deo correctos esse jam existimo, qui eum non intelligebant.

3. INTELLIGENDA est enim gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum, qua sola homines liberantur à malo, & sine qua nullum prorsus sive cogitando, sive volendo & amando, sive agendo faciunt bonum: non solum ut monstrante ipsa quid faciendum sit sciant, verum etiam ut præstante ipsa faciant cum dilectione quod sciunt. Hanc quippe inspirationem bonæ voluntatis atque operis poscebat Apostolus eis, quibus dicebat: *Oramus autem ad Deum, ne quid faciatis mali, non ut nos probati appareamus, sed ut vos quod bonum est faciatis.* Quis hoc audiat, & non evigilet, atque fateatur à Domino Deo nobis esse, ut declinemus à malo, & faciamus bonum? Quando quidem non ait

Ps. 76. 11.

Liber in bono nullus, nisi per Christi gratiam fuerit liberatus.

Joan. 8. 36.

Joan. 15. 5.

Psal. 26. 9.

CAPUT II. Gratia Dei per Jesum Christum quænam sit.

2. Cor. 13. 7.

Apostolus: Monemus, docemus, hortamur, increpamus; sed ait: *Cramus ad Deum, ne quid faciatis mali, sed quod bonum est faciatis.* Et tamen etiam loquebatur eis, & faciebat illa omnia quæ commemoravi; monebat, docebat, hortabatur, increpabat; sed sciebat hæc omnia non valere, quæ plantando & rigando faciebat in aperto, nisi eum pro illis exaudiret orantem, qui dat incrementum in occulto. Quoniam sicut idem Doctor gentium dicit: *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.*

4. Non se itaque fallant, qui dicunt: *Ut quid nobis prædicatur atque præcipitur, ut declinemus à malo & faciamus bonum, si hoc nos non agimus, sed id velle & operari Deus operatur in nobis?* Sed potius intelligant, si filii Dei sunt, spiritu Dei se agi, ut quod agendum est agant; & cum egerint, illi à quo agunt gratias agant. Aguntur enim ut agant, non ut ipsi nihil agant; & ad hoc eis ostenditur quid agere debeant, ut quando id agunt sicut agendum est, id est, cum dilectione & delectatione justitiæ, suavitatem quam dedit Dominus, ut terra^a eorum daret fructum suum, accepisse se gaudeant. Quando autem non agunt, sive omnino non faciendo, sive non ex caritate faciendo; orent, ut quod nondum habent accipiant. Quid enim habebunt, quod non accepturi sunt? Aut quid habent, quod non acceperunt?

^a
Pr. 84. 13.

1. Cor. 4. 7.

CAP. III.
Correptio
non negli-
genda.

5. *ERGO*, inquit, *præcipiant tantummodo nobis quid facere debeamus, qui nobis præsumunt, & ut faciamus orent pro nobis:*

non

^a Am. Er. & plerique MSS. *terra ejus.*

non autem nos corripiant & arguant, si non fecerimus. Imò omnia fiant: quoniam doctores Ecclesiarum Apostoli omnia faciebant, & præcipiebant quæ fierent, & corripiebant si non fierent, & orabant ut fierent. Præcipit Apostolus dicens: *Omnia vestra^a cum caritate fiant.* Corripit dicens: *Jam quidem omnino delictum est^b in vobis, quia judicia habetis vobiscum. Quare enim non magis iniquitatem patimini? Quare non potius fraudamini? Sed vos iniquitatem facitis, & fraudatis, & hoc^c fratres. An nescitis, quia injusti regnum Dei non possidebunt? Audiamus & orantem: Vos autem, inquit, Dominus multiplicet, & abundare faciat in caritate in invicem & in omnes.* Præcipit, ut habeatur caritas: corripit, quia non habetur caritas: orat, ut abundet caritas. O homo, in præceptione cognosce quid debeas habere: in correptione cognosce tuo te vitio non habere: in oratione cognosce unde accipias quod vis habere.

6. *QUOMODO*, inquit, *meo vitio non habetur, quòd non accepi ab illo, à quo nisi detur, non est omnino^d alius unde tale ac tantum munus habeatur?* Patimini me paululum, fratres mei, non adversum vos, quorum rectum est cor cum Deo, sed adversus eos qui terrena sapiunt, vel adversus ipsas humanas cogitationes, pro^e cælestis & di-

^a Sic MSS. Gal. & Vat. ut supra pag. 736. d. At editi, *in caritate.*

^b MSS. omittunt, *in vobis.*

^c Editi, *fratribus.* Omnes autem MSS. *fratres:* accipiendum in accusandi casu, juxta græc.

^d Am. & MSS. *aliud.*

^e Am. & Er. & octo ex Gallic. MSS. *pro cælestis & divinæ gratiæ caritate certare.* Sorbonicus & Albinensis cod. *pro cælesti & divina caritate certare.*

1. Cor. 16.

14.

^a

^b

1. Cor. 6. 7.

&c.

^c

1. Thess. 3.

12.

Usus præcepti, correptionis, & orationis.

CAPUT IV.

^d

^e

divinæ gratiæ veritate certare. Hoc enim dicunt, qui in suis malignis operibus ab hujus gratiæ prædicatoribus corripi nolunt: *Præcipe mihi quid faciam: & si fecero, age pro me gratias Deo, qui mihi ut facerem dedit: si autem non fecero, non ego corripendus sum, sed ille orandus est, ut det quod non dedit, id est, ipsam, qua præcepta ejus a sunt, fidelem Dei & proximi caritatem. Ora ergo pro me ut hanc accipiam, & per hanc ex animo cum bona voluntate quæ præcipit faciam. Rectè autem corripere, si eam mea culpa non haberem, hoc est, si eam possem mihi dare vel sumere ipse, nec facerem, vel si dante illo ego accipere noluissem. Cum verò & ipsa voluntas à Domino præparetur, cur me corripis, quia vides me ejus præcepta facere nolle; & non potiùs ipsum rogas, ut in me operetur & velle?*

Prov. 8.
sec. LXX.

CAPUT V.
Correptioni: necessitas & utilitas.

7. AD hæc respondemus: Quicumque Dei præcepta jam tibi nota non facis, & corripere non vis, etiam propterea corripendus es, quia corripere non vis. Non vis enim tibi tua vitia demonstrari: non vis ut feriantur, fiatque tibi utilis dolor, quo medicum quæras: non vis tibi tu ipse ostendi, ut cum deformem te vides, reformatorem desideres, eique supplices, ne in illa remaneas foeditate. Tuum quippe vitium est quòd malus es, & majus vitium corripere nolle quia malus es: quasi laudanda vel indifferenter habenda sint vitia, ut neque laudentur neque vituperentur; aut verò nihil agat timor correpti hominis, vel pudor, vel dolor; aut aliud agat, cum salu-

a Sic MSS. Editi verò, *fiant.*

briter stimulat, nisi ut rogetur bonus, & ex malis qui corripuntur, bonos faciat qui laudentur. Quod enim vult pro se fieri qui corripere non vult, & dicit: Ora potiùs pro me; ideo corripendus est, ut faciat etiam ipse pro se. Dolor quippe ille, quo sibi displicet, quando sentit correptionis aculeum, excitat eum in * majoris orationis affectum; ut Deo miserante, incremento caritatis adjutus desinat agere pudenda & dolenda, & agat laudanda atque gratanda. Hæc est correptionis utilitas, quæ nunc major, nunc minor pro peccatorum diversitate salubriter adhibetur; & tunc est salubris, quando supernus medicus respicit. Non enim aliquid proficit, nisi cum facit ut peccati sui quemque poeniteat. Et quis hoc dat, nisi qui respexit Apostolum Petrum negantem, & fecit flentem? Unde & Apostolus Paulus posteaquam dixit, cum modestia corripendos esse diversa sentientes, protinus addidit: *Ne quando det eis Deus poenitentiam ad cognoscendam veritatem, & resipiscant de diaboli laqueis.*

8. Cur autem isti qui corripere nolunt, dicunt: *Tantum præcipe mihi, & ora pro me, ut quod præcipis faciam?* Cur non potiùs secundum suum pravum sensum & ista duo respuunt, & dicunt: Nec ut præcipias mihi, nec ut ores pro me volo? Quis enim hominum ostenditur orasse pro Petro, ut daret ei Deus poenitentiam, qua se negasse Dominum flevit? Quis hominum Paulum divinis præceptis ad fidem christianam pertinentibus erudit? Cum ergo audiretur prædicans Evangelium, & dicens: *Notum enim vobis facio, fratres, Evangelium quod evangelizatum est à me, quia non est secundum hominem;*

* f. majoris.

Correptio salubris, quando supernus medicus respicit. Luc. 22. 61.

2. Tim. 2. 25.

Gal. 1. 11.

ne-

neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Christi Jesu; responderetur ei: Quid nobis molestus es, ut abs te accipiamus atque discamus, quod tu non ab homine accepisti neque didicisti? Potens est ille qui tibi dedit, sic & nobis dare quomodo tibi. Porro si hoc non audent dicere, sed patiuntur sibi Evangelium ab homine prædicari; quamvis etiam possit non per hominem homini dari; concedant etiam corripere se debere à præpositis suis, à quibus christiana gratia prædicatur; quamvis non negetur Deus posse, quem velit, etiam nullo homine corripiente, corrigere, & ad dolorem salubrem poenitentiae occultissima & potentissima medicinae suae potestate perducere. Et sicut non est ab oratione cessandum pro eis quos corrigi volumus, etiam si nullo hominum orante pro Petro Dominus respexit eum, & fecit eum suum peccatum flere: ita non est negligenda correptio, quamvis Deus quos voluerit, etiam non correptos, faciat esse correctos. Tunc autem correptione proficit homo, cum miseretur atque adjuvat, qui facit quos voluerit etiam sine correptione proficere. Sed quare isti sic, illi aliter, atque alii aliter, diversis & innumerabilibus modis vocentur ut reformentur, absit ut dicamus iudicium luti esse debere, sed figuli.

CAP VI.
I. Cor. 4.7.

9. APOSTOLUS, inquit, ait: *Quis enim te discernit? Quid autem habes quod non accepisti? Si autem & accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Cur ergo corripi-mur, arguimur, reprehendimur, accusamur? Quid facimus, qui non accepimus?* Qui hæc dicunt, extra culpam se videri volunt, in hoc quod non obediunt Deo: quia utique ipsa obe-

obedientia munus ejus est; quæ necesse est ut sit in eo cui caritas inest, quæ sine dubio ex Deo est, & dat eam Pater filiis suis. *Hanc, inquit, non accepimus; quid itaque corripi-mur, quasi nos eam nobis dare possimus, & nostro arbitrio dare nolimus?* Nec attendunt, si nondum regenerati sunt, primam esse causam, cur objurgati quod sint inobedientes Deo, sibi debeant displicere, quia fecit Deus hominem rectum ab initio humanæ creaturæ, & non est iniquitas apud Deum. Ac per hoc prima pravitas qua Deo non obeditur, ab homine est; a quia ex rectitudine, in qua eum Deus primitus fecit, sua mala voluntate decidens, pravus effectus est. An verò ideo pravitas ista corripienda non est in homine, quia non ejus propria qui corripitur, sed communis est omnibus? Imò verò corripitur & in singulis, quod est omnium. Non enim propterea cujusquam non est, quod ab ea nullus immunis est. Peccata quidem ista originalia ideo dicuntur aliena, quod ea singuli de parentibus trahunt: sed non sine causa dicuntur & nostra, quia in illo uno omnes, sicut dicit Apostolus, peccaverunt. Corripitur ergo origo damnabilis, ut ex dolore correptionis voluntas regenerationis oriatur: si tamen qui corripitur filius est promissionis, ut strepitu correptionis forinsecus insonante ac flagellante, Deus in illo intrinsecus occulta inspiratione operetur & velle. Si autem jam regeneratus & justificatus in malam vitam sua voluntate relabatur, certè iste non potest dicere: Non accepi: b quia acceptam gratiam Dei

I. Joan. 4.
7.

Cur justè corripiantur qui non obediunt Deo, tametsi gratiam obediendi nondum acceperint.

Ecl. 7.30.

Rom. 9.14.
a

Originale peccatum quomodo alienum, & nostrum.
Rom. 5.12.

b

a MSS. sex Gallic. & tres Vatic. qui.

b MSS. quatuor Belgici, tres Vatic. & Corbeiensis, quod acceptum gratia Dei.

Dei suo in malum libero amisit arbitrio. Qui si correptione compunctus salubriter ingemit, & ad similia bona opera vel etiam meliora revertitur, nempe hinc apertissimè utilitas correptionis apparet. Sed per hominem correptione sive ex caritate sit, sive non sit; tamen ut correpto prosit, non nisi per Deum fit.

10. An adhuc & iste nolens corripitur, potest dicere: *Quid ego feci, qui non accepi;* quem constat accepisse, & sua culpa quod acceperat amisisse? *Possum, inquit, possum omnino, quando me arguis, quod ex bona vita in malam mea voluntate relapsus sum, dicere adhuc: Quid ego feci, qui non accepi? Accepi enim fidem, quæ per dilectionem operatur: sed in illa usque in finem perseverantiam non accepi. An quisquam dicere audebit istam perseverantiam non esse donum Dei, & hoc tam magnum bonum ita esse nostrum, ut quisquis id habuerit, non ei possit Apostolus dicere: Quid enim habes quod non accepisti; quoniam hoc sic habet ut non acceperit?* Ad hæc nos negare quidem non possumus, etiam perseverantiam in bono proficientem usque in finem, magnum esse Dei munus: nec esse nisi ab illo de quo scriptum est: *Omne datum optimum & omne donum perfectum de sursum est, descendens à Patre luminum.* Sed non ideo est ejus qui non perseveraverit, negligenda correptione, ne fortè det illi Deus poenitentiam, & respiscat de diaboli laqueis. Correptionis quippe utilitati hanc sententiam subjungit Apostolus, dicens, sicut supra commemoravi: *Cum modestia corripientem diversa sentientes, nequando det illis Deus poenitentiam.* Nam si dixerimus istam perse-

1. Cor. 4. 7.

Perseverantia omnis donum est Dei.

Jacob. 1. 17.

2. Tim. 2. 25.

Ibid.

severantiam tam laudabilem tamque felicem sic esse hominis, ut ei non sit ex Deo; illud primitus evacuamus, quod ait Dominus Petro: *Ego rogavi pro te, ne deficiat fides tua.* Quid enim ei rogavit, nisi perseverantiam usque in finem? Quæ profectò si ab homine homini esset, à Deo poscenda non esset. Deinde cum dicit Apostolus: *Oramus autem ad Deum, ne quid faciatis mali;* proculdubio perseverantiam eis orat ad Deum. Neque enim nihil mali facit, qui bonum deserit, & à quo declinare debet, inclinatur in malum, non perseverans in bono. Illo etiam loco ubi dicit: *Gratias ago Deo meo in omni memoria vestri semper in omni prece mea pro omnibus vobis cum gaudio deprecationem faciens, super* ^b *communione vestra in Evangelio à prima die usque nunc, confidens hoc ipsum, quoniam qui cepit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Jesu;* quid aliud eis quam perseverantiam in bono usque in finem, de Dei miseratione promittit? Itemque ubi dicit: *Salutat vos Epaphras, qui ex vobis est servus Christi Jesu, semper certans pro vobis in orationibus, ut stetis perfecti & pleni in omni voluntate Dei;* quid est, ut stetis, nisi ut perseveretis? Unde dictum est de diabolo: *In veritate non stetit;* quia fuit ibi, sed non permansit. Nam utique isti in fide jam stabant. Nec aliud oramus, cum oramus,

TOM. IV.

v

ut

a Editi, non debet: addita illic negante particula, quæ à MSS. aberat. Locum emendare tentavit Erasmus transpositione copulativæ particulæ, hoc modo: *qui bonum deserit à quo declinare non debet, & inclinatur in malum.*

b Am. Er. & plures MSS. *communicatione.*

Luc. 22. 32.

2. Cor. 13. 7.

a

Phil. 1. 3. & seq.

b

Coloss. 4. 12.

Joan. 8. 44. Diabolus in veritate fuit, sed non permansit.

ut qui stat, stet, nisi ut perseveret. Item Judas Apostolus, cum dicit: *Ei autem qui potens est conservare vos sine offensione, & constituere ante conspectum gloriae suae immaculatos in laetitia*; nonne apertissime ostendit donum Dei esse, in bono perseverare usque in finem? Quid enim aliud donat, qui conservat sine offensione, ut constituat ante conspectum gloriae suae immaculatos in laetitia, nisi perseverantiam bonam? Quid est etiam quod in Apostolorum Actibus legimus:

Act. 13. 48.

Audientes autem gentes gavisae sunt, & exceperunt verbum Domini, & crediderunt quotquot erant ordinati in vitam aeternam?

Matt. 10. 22.

Quis in aeternam vitam potuit ordinari, nisi perseverantiae dono? Quandoquidem qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.

Matt. 6. 9.

Qua salute, nisi aeterna? Cum vero in Oratione dominica Deo Patri dicimus: *Sanctificetur nomen tuum*; quid aliud dicimus, quam ut nomen ejus sanctificetur in nobis? Quod cum jam per lavacrum regenerationis effectum sit, quare quotidie a fidelibus poscitur, nisi ut ^a in eo quod factum est in nobis, perseveretur a nobis? Nam & beatus Cyprianus hoc sic intelligit: exponens quippe eandem orationem: *Dicimus, inquit, Sanctificetur nomen tuum; non quod optemus Deo, ut sanctificetur orationibus nostris; sed quod petamus a Deo, ut nomen ejus sanctificetur in nobis. Ceterum a quo Deus sanctificatur, qui ipse sanctificat? Sed quia ipse dixit: Sancti estote, ^b quoniam & ego sanctus sum, id petimus & rogamus, ut qui in baptismo*

Leo. 19. 2.

^b

sanctificatur, nisi ut quod factum est in nobis, perseveret in nobis.

^b Omnes prope MSS. quomodo ego.

sanctificari sumus, in eo quod esse coepimus perseveremus. Ecce gloriosissimus martyr hoc sentit, quod in his verbis quotidie fideles Christi petunt, ut perseverent in eo quod esse coeperunt. Nullo autem dubitante, quisquis a Domino ut in bono perseveret precatur, donum ejus esse talem perseverantiam confitetur.

II. QUAE cum ita sint, corripimus tamen eos, justèque corripimus, qui cum bene viverent, non in eo perseverarunt. Ex bona quippe in malam vitam sua voluntate mutati sunt: & ideo ^a correptione; & si nihil eis correptio profuerit, sed in vita perdita usque ad mortem perseveraverint, etiam divina in aeternum damnatione sunt digni. Nec se excusabunt dicentes, sicut modo dicunt: *Quare corripimur?* ita tunc: *Quare damnamur?* quandoquidem ut ex bono reverteremur ad malum, perseverantiam non accepimus qua permaneremus in bono? Nullo modo hac excusatione a justa damnatione se liberabunt. Si enim, sicut veritas loquitur, nemo liberatur a damnatione quae facta est per Adam, nisi per fidem Jesu Christi; & tamen ab hac damnatione non se liberabunt qui poterunt dicere, non se audisse Evangelium Christi, cum fides ex auditu sit; quanto minus se liberabunt qui dicturi sunt: *Perseverantiam non accepimus?* Justior enim videtur excusatio dicentium: *Non accepimus audientiam, quam dicentium: Non accepimus perseverantiam; quoniam potest dici: Homo, in eo quod audieras & tenueras, in eo perseverares si ^b vel-*

CAP. VII.

Qui non accepto perseverantiae dono relapsi sunt & in peccato mortui, justè damnandi.

^a

Rom. 10. 17.

v 2

^a Editi, corripuntur. At plures MSS. correptione. Refertur ad sunt digni.

^b Si velles, id est, si eadem voluntas maneret, ut dicit infra in n. 17. seu nisi voluntate mala id relinqueres quod tenebas.

les; nullo modo autem dici potest: Id quod non audieras, crederes si velles.

Qui perseverantiam non acceperunt, non sunt discreti à massa perditionis.

Joan. 6. 66.

1. Cor. 4. 7.

2

Lib. 3. Testimoniorum, titulo seu cap. 4.

12. Ac per hoc & qui Evangelium non audierunt, & qui eo audito in melius commutati perseverantiam non acceperunt, & qui Evangelio audito venire ad Christum, hoc est, in eum credere noluerunt, quoniam ipse dixit: *Nemo venit ad me, nisi ei datum fuerit à Patre meo*; & qui per ætatem parvulam nec credere potuerunt, sed ab originali noxa solo possent lavacro regenerationis absolvi, quo tamen non accepto mortui perierunt; non sunt ab illa conspersione discreti, quam constat esse damnatam, euntibus omnibus ex uno in condemnationem. Discernuntur autem non meritis suis, sed per gratiam Mediatoris, hoc est, in sanguine secundi Adam justificati gratis. Itaque cum audimus: *Quis enim te discernit? Quid autem habes quod non accepisti? Si autem & accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* ab illa perditionis massa quæ facta est per primum Adam, debemus intelligere neminem posse discerni, nisi a qui hoc donum habet, quisquis habet, quod gratia Salvatoris accepit. Hoc autem apostolicum testimonium tam magnum est, ut beatus Cyprianus ad Quirinum scribens, ipsum subjecerit illi titulo, in quo ait: In nullo esse gloriandum, quando nostrum nihil sit.

13. Quicumque ergo ab illa originali damnatione

a Am. nisi quod hoc donum habet, quidquid habet quod gratia &c. Et. nisi quod hoc donum habet, quisquis habet quod gratia &c. Quidam MSS. nisi quod: alii, nisi qui. Sed omnes ferunt, hoc bonum habet. Deinde ex his plures, quidquid habet quod gratia &c. Duo tantum, quisquis habet quod gratia &c. Unus ex Belgicis, quod quidem habet, gratia &c. Fortè legendum: nisi qui hoc bonum habet, quod qui habet, gratia Salvatoris accepit.

natione ista divinæ gratiæ largitate discreti sunt, non est dubium quod & procuratur eis audiendum Evangelium; & cum audiunt, credunt; & in fide quæ per dilectionem operatur, usque in finem perseverant; & si quando exorbitant, correpti emendantur, & quidam eorum etsi ab hominibus non corripiantur, in viam quam reliquerant redeunt; & nonnulli accepta gratia, in qualibet ætate, periculis hujus vitæ mortis celeritate subtrahuntur. Hæc enim omnia operatur in eis, qui vasa misericordiæ operatus est eos, qui & elegit eos in Filio suo, ante constitutionem mundi per electionem gratiæ: *Si autem gratia, jam non ex operibus, alioquin gratia jam non est gratia.* Non enim sic sunt vocati, ut non essent electi; propter quod dictum est: *Multi enim vocati, pauci verò electi*; sed quoniam secundum propositum vocati sunt, profectò & electi sunt per electionem, ut dictum est, gratiæ, non præcedentium meritorum suorum; quia gratia illis est omne meritum.

Gal. 5. 6.

Rom. 11. 6.

Matt. 20. 16.

Electio gratiæ, non meritorum.

14. De talibus dicit Apostolus: *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt: quoniam quos antè præcivit, & prædestinavit conformes imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus: quos autem prædestinavit, illos & vocavit; quos autem vocavit, ipsos & justificavit; quos autem justificavit, ipsos & glorificavit.* Ex istis nullus perit, quia omnes electi sunt. Electi sunt autem, quia secundum propositum vocati sunt: propositum autem, non suum, sed Dei; de quo alibi dicit: *Ut secundum electionem propositum*

Electorum & prædestinatorum nullus perit. Rom. 8. 28. & seq.

Rom. 9. 11.

tum Dei maneret, non ex operibus, sed ex
 vocante dictum est ei, quia major serviet
 minori: & alibi: Non secundum opera nos-
 tra, inquit, sed secundum suum propositum
 & gratiam. Cum ergo audimus. Quos au-
 tem prædestinavit, illos & vocavit; secun-
 dum propositum vocatos debemus agnoscere:
 quoniam inde coepit, dicens: Omnia coope-
 ratur in bonum, his qui secundum propo-
 situm vocati sunt; ac deinde subjunxit: Quo-
 niam quos antè præscivit, & prædestina-
 vit conformes imaginis Filii sui, ut sit ip-
 se primogenitus in multis fratribus; atque
 his præmissis subdidit: Quos autem prædes-
 tinavit, illos & vocavit. Eos itaque vult in-
 telligi, quos secundum propositum vocavit;
 ne putentur in eis esse aliqui vocati & non
 electi, propter illam dominicam sententiam:
 Multi vocati, pauci electi. Quicumque enim
 electi, sine dubio etiam vocati: non autem
 quicumque vocati, consequenter electi. Illi
 ergo electi, ut sæpè dictum est, qui secun-
 dum propositum vocati, qui etiam prædesti-
 nati atque præsciti. Horum si quisquam perit,
 fallitur Deus: sed nemo eorum perit, quia
 non fallitur Deus. Horum si quisquam perit,
 vitio humano vincitur Deus: sed nemo eo-
 rum perit, quia nulla re vincitur Deus. Elec-
 ti autem sunt ad regnandum cum Christo;
 non quomodo electus est Judas ad opus cui
 congruebat. Ab illo quippe electus est, qui
 novit bene uti etiam malis, ut & per ejus
 opus damnabile, illud propter quod ipse ve-
 nerat, opus venerabile completeretur. Cum ita-
 que audimus: Nonne ego vos duodecim ele-
 gi, & unus ex vobis diabolus est; illos de-
 bemus intelligere electos per misericordiam,
 il-

2. Tim. 1. 9.

Rom. 8. 30.

Ibid. 28.

Vocatio
duplex.Matt. 20.
16.Electio ad
regnum.

Joan. 6. 71.

illum per iudicium; illos ad obtinendum reg-
 num suum, illum ad fundendum sanguinem
 suum.

Electio per
misericor-
diam & per
iudicium.

15. Meritò sequitur vox ad regnum elec-
 torum: Si Deus pro nobis, quis contra nos?
 Qui Filio proprio non pepercit, sed pro no-
 bis omnibus tradidit eum, quomodo non &
 cum illo nobis omnia donavit? Quis accu-
 sabit adversus electos Dei? Deus qui jus-
 tificat? Quis condemnat? Christus qui mor-
 tuus est, magis autem qui & resurrexit,
 qui est in dextera Dei, qui & interpellat
 pro nobis? Quàm fortis autem perseverantiæ
 usque in finem munus acceperint, sequantur
 & dicant: Quis nos separabit à caritate
 Christi? Tribulatio, an angustia, an per-
 secutio, an fames, an nuditas, an pericu-
 lum, an gladius? Sicut scriptum est: Quia
 propter te mortificamur tota die, estimati-
 sumus ut oves occisionis. Sed in his omni-
 bus supervincimus per eum qui dilexit nos.
 Certus sum enim, quia neque mors, neque
 vita, neque angelus, neque principatus, ne-
 que præsentia, neque futura, neque virtus,
 neque altitudo, neque profundum, neque
 creatura alia poterit nos separare à caritate
 Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nos-
 tro.

Rom. 8. 31.
& seq.Ibid. 35.
& seq.

Ps. 43. 22.

16. Isti significati sunt ad Timotheum, ubi
 eum dictum fuisset, Hymenæum & Philetum
 fidem quorundam subvertere; mox additum
 est: Firmum autem fundamentum Dei stat,
 habens signaculum hoc: Scivit Dominus qui
 sunt ejus. Horum fides, quæ per dilectione-
 nem operatur, profectò aut omnino non de-
 ficit, aut si qui sunt quorum deficit, repa-
 ratur antequàm vita ista finiatur, & deleta

2. Tim. 2.
19.

Gal. 5. 6.

Quicumque non perseverant, non sunt à massa perditionis prædestinatione discreti.

Matt. 20.
16.

quæ intercurrerat iniquitate, usque in finem perseverantia deputatur. Qui vero perseveranturi non sunt, ac sic à fide christiana & conversatione lapsuri sunt, ut tales eos vitæ hujus finis inveniat; proculdubio nec illo tempore, quo bene piæque vivunt, in istorum numero computandi sunt. Non enim sunt à massa illa perditionis præscientia Dei & prædestinatione discreti; & ideo nec secundum propositum vocati; ac per hoc nec electi: sed in eis vocati, de quibus dictum est: *Multi vocati; non in eis de quibus dictum est, pauci verò electi.* Et tamen quis neget eos electos, cum credunt, & baptizantur, & secundum Deum vivunt? Planè dicuntur electi à nescientibus quid futuri sint, non ab illo qui eos novit non habere perseverantiam quæ ad beatam vitam perducit electos, scitque illos ita stare, ut præcierit esse casuros.

CAPUT
VIII.
a

Rom. 9. 20.

Rom. 11.
23.

Perseverantia cur uni detur, alteri non detur, inscrutabile.

17. HIC si à me quærat, cur eis Deus perseverantiam non dederit, a quibus eam qua christianè viverent, dilectionem dedit: me ignorare respondeo. Non enim arroganter, sed agnoscens modulum meum, audio dicentem Apostolum: *O homo, tu quis es qui respondeas Deo? Et O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam inscrutabilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus!* Quantum itaque nobis judicia sua manifestare dignatur, gratias agamus: quantum verò abscondere, non adversus ejus consilium murmuremus, sed hoc quoque nobis saluberrimum esse credamus. Tu autem quisquis inimicus ejus gratiæ sic interrogas, ipse quid dicis? Bene, quòd te non negas esse christi-

a. Am. Et. & MSS. qui eam.

tianum, & catholicum jactas. Si ergo confiteris, donum Dei esse perseverare in bono usque in finem; cur hoc donum ille accipiat, ille non accipiat, puto quòd mecum pariter nescis, & ambo hic inscrutabilia judicia Dei penetrare non possumus. Aut si ad liberum arbitrium hominis, quod non secundum Dei gratiam, sed contra eam defendis, pertinere dicis ut perseveret in bono quisque, vel non perseveret, non Deo donante si perseveret, sed humana voluntate faciente; quid moliturus es contra verba dicentis: *Rogavi pro te, Petre, ne deficiat fides tua?* An audebis dicere etiam rogante Christo ne deficeret fides Petri, defecturam fuisse si Petrus eam deficere voluisset, hoc est, si eam usque in finem perseverare noluisset? Quasi aliud Petrus ullo modo vellet, quam pro illo Christus rogasset ut vellet. Nam quis ignorat, tunc fuisse perituram fidem Petri, si ea qua fidelis erat, voluntas ipsa deficeret; & permansuram, si eadem voluntas maneret? Sed quia *præparatur voluntas à Domino;* ideo pro illo Christi non posset esse inanis oratio. Quando rogavit ergo ne fides ejus deficeret, quid aliud rogavit, nisi ut haberet in fide liberrimam, fortissimam, invictissimam, perseverantissimam voluntatem? Ecce quemadmodum secundum gratiam Dei, non contra eam, libertas defenditur voluntatis. Voluntas quippe humana non libertate consequitur gratiam, sed gratia potius libertatem, & ut perseveret delectabilem perpetuitatem, & insuperabilem fortitudinem.

18. Mirandum est quidem, multumque mirandum, quòd filiis suis quibusdam Deus quos regeneravit in Christo, quibus fidem,

Quæstioni cur perseveret quisque vel non perseveret, quidam per liberum arbitrium hominis sic respondent, ut id contra gratiam defendant. Lucæ 22. 32.

Prov. 8. Sec. LXX.

Voluntas non libertate gratiam, sed gratia libertatem consequitur.

Exempla quedam obstupendorum juvenum,

diciorum
Dei.

spem, dilectionem dedit, non dat perseverantiam; cum filiis alienis scelera tanta dimittat, atque impertita gratia faciat filios suos. Quis hoc non miretur? Quis hoc non vehementissimè stupeat? Sed etiam illud non minus mirum est, & tamen verum, atque ita manifestum, ut nec ipsi inimici gratiæ Dei quomodo id negent valeant invenire; quòd filios quosdam amicorum suorum, hoc est, regeneratorum bonorumque fidelium, sine baptismo hinc parvulos exeuntes, quibus utique si vellet hujus lavacri gratiam procuraret, in cuius potestate sunt omnia, alienat à regno suo, quo parentes mittit illorum; & quosdam filios inimicorum suorum facit in manus christianorum venire, & per hoc lavacrum introducit ^a in regnum, à quo eorum parentes alieni sunt; cum & illis malum, & istis bonum meritum nullum sit parvulis, ex eorum propria voluntate. Certè hinc judicia Dei, quoniam justa & alta sunt, nec vituperari possunt, nec penetrari. In his est & illud de perseverantia, de qua nunc disputamus. De utrisque ergo exclamemus: *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm inscrutabilia sunt judicia ejus!*

Rom. II.
33.

19. Nec miremur nos vestigare non posse investigabiles vias ejus. Ut enim alia innumerabilia taceam, quæ aliis dantur, aliis non dantur hominibus à Domino Deo, apud quem non est acceptio personarum, nec tribuuntur ista meritis voluntatum, sicut sunt celeritates, vires, bonæ valetudines, & pulchritudines corporum, ingenia mirabilia, & multarum artium capaces naturæ mentium; vel quæ accedunt ex-

^a Sic MSS. At editi, *introduci.*

extrinsecus, ut est opulentia, nobilitas, honores, & cetera hujusmodi, quæ quisque ut habeat, non nisi in Dei est potestate: ut non immeret etiam in baptismo parvulorum (quod nullus istorum potest dicere, sicut illa, ad regnum Dei non pertinere) cur illi parvulo detur, illi non detur; cum sit utrumque in potestate Dei, & sine illo sacramento nemo intret in regnum Dei: ut ergo hæc taceam vel relinquam, illos ipsos intueantur de quibus agitur. De his enim disserimus, qui perseverantiam bonitatis non habent, sed ex bono in malum deficiente bona voluntate moriuntur. Respondeant, si possunt, cur illos Deus, cum fideliter & piè viverent, non tunc de vitæ hujus periculis rapuit, ne malitia mutaret intellectum eorum, & ne fictio deciperet animas eorum. Utrum hoc in potestate non habuit, an eorum mala futura nescivit? Nempe nihil horum nisi perversissimè atque insanissimè dicitur. Cur ergo non fecit? Respondeant qui nos irrident, quando in rebus talibus exclamamus: *Quàm inscrutabilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus!* Neque enim hoc non donat Deus quibus voluerit, aut verò Scriptura illa mentitur, quæ de morte velut immatura hominis justi ait: *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam ejus.* Cur igitur hoc tam magnum beneficium aliis dat, aliis non dat Deus, apud quem non est iniquitas, nec acceptio personarum, & in cuius potestate est quamdiu quisque in hac vita maneat, quæ tentatio dicta est super terram? Sicut ergo coguntur fateri, donum Dei esse ut finiat homo vitam istam, antequàm ex bono mutetur in malum; cur autem aliis done-

Sap. 4. II.

Rom. II
33.

Sap. 4. II.

Rom. 9. 14.
& 2. II.

Job. 7. 1.